

Anatomie descriptives

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

Τῶν κατὰ τὴν 25 Μαρτίου ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀρ. Βαλαωρίτου ἐκφωνηθέντων στίχων.

Φίλε Κύριε Συντάκτα τῆς «Ἡμέρας.»

Θὰ σὰς ζητήσω τόπον εἰς τὴν «Ἡμέραν» διὰ μίαν φιλολογικὴν λεσχονεΐαν. Ἐχετε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρίαν νὰ μοῦ παραχωρήσετε τρεῖς ἢ τέσσαρες μεγάλας στήλας τῆς «Ἡμέρας;» Ἐάν ναι, ἃς τυπωθῆ ὅ,τι ἀκολουθεῖ πρὸς πόδας ἕν ὄχι; εἴψατε τὴν ἐπιστολήν μου, ὅπου εἵπτετε τόσας ἄλλας, καὶ ἀφ' οὗ συμπληρώσετε ἄλλως τὴν «Ἡμέραν», κοιμηθῆτε τὴν νύκτα ἡσυχὰ καὶ ἀναπαυμένα, βέβαιοι ὄντες, ὅτι τὸ πολὺ πολὺ

Ἔγασ' ἡ Πόλι φλάμπουρο κ' ἡ Βενετὰ βελόνι.

Ὁ λόγος εἶνε περὶ τῶν ἀποκαλυπτηρίων. Ἀνέγνωσα εἰς τὸ «Μέλλον» (διότι κατοικῶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος) τὴν λαμπρὰν τελετὴν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ πρὸ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου στηθέντος ἀνδριάντος τοῦ ἀπαγγελλθέντος πατριάρχου Γρηγορίου, μετὰ τὴν ὁποίαν ὡς ἐν ἐπιμέτρῳ ἐπεκοσμήθη ἐφέτος ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ τῆς 25 Μαρτίου. Καὶ καὶ ὅλα μὲν τὰ ἄλλα ἡ ἑορτὴ αὕτη μοι ἤρρεσε καὶ μοι ὑπερήρρεσεν, ὅπως καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὸν τε ἐντὸς καὶ τὸν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν μόνον πράγμα δὲν μοι ἤρρεσεν ἐκ τῆς ἑορτῆς οἱ στίχοι καὶ τὰ ποιήματα, ἧτοι αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ συνεκίνησε μέχρι δακρύων ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον, καθὼς λέγουσιν αἱ ἐφημερίδες. Ἀνέγνωσα τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς στίχους, οἵτινες ἐχαράχθησαν κατ' ἐντολήν τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ τὸν ἀνδριάντα, καὶ δὲν μοι ἤρρεσαν ἀνέγνωσα τὸ ποίημα τοῦ κ. Ἀρ. Βαλαωρίτου, τὸ ὁποῖον ποιήσας κατ' ἐντολήν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπήγγειλεν ἐν τῇ τελετῇ τοῦ ἀποκαλυπτηρίου, καὶ μετὰ τὴν ψυχρὸν καὶ ἀναίσθητον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁσάκις ἄλλοτε ἀνέγνωσα ἔργα τοῦ ποιητοῦ τούτου, ὄχι μόνον δὲν μοι ἤρρεσαν, ἀλλὰ καὶ μοι ἀπήρρεσαν εἰς ἄκρον, ἔφθασα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη σπουδαία τις καὶ ὀργανικὴ ἑλλείψις ἢ εἰς τὸν ἰδικόν μου ἐγκέφαλον ἢ εἰς τὴν ποίησιν τοῦ κ. Βαλαωρίτου. Καὶ ἐάν μὲν πάσῃ ὁ ἰδικός μου ἐγκέφαλος, μικρὰ ἢ ἰσχυρὰ καὶ δι' ἐμέ' ἐάν ὅμως νοσῆ καὶ πάσῃ ἡ ποίησις τοῦ κ. Βαλαωρίτου, τότε ἡ ζημία εἶνε μεγάλη καὶ ἐθνικὴ, διότι αἱ ἐθνικαὶ τιμαὶ, καὶ ἐπευφημίαι καὶ οἱ στέφανοι, ὅσοι ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὸν ὡς ἐθνικὸν ποιητὴν ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις Συλλόγων, καὶ ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους, μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ αἰσθησις καὶ κρίσις τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ποιήσεως ἐν τῷ σημερινῷ ἑλληνικῷ ἔθνει, ἢ ἐν Ἀθήναις τοῦλάχιστον, ἢ ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τοῦλάχιστον, ἢ παρὰ τοῖς σημερινῷ ἀρχοῦν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦλάχιστον, νοσεῖ καὶ νοσεῖ βιβάτως καὶ ἐπικινδύνως. Πρὸς λύσιν τοῦ παθολογικοῦ τούτου διλήμματος ἐσημειώθησαν προχειρῶς καὶ αὐτὸ σχεδὼς αἱ ἐπόμενα παρατηρήσεις καὶ σημειώσεις.

Δὲν ἐπεμβαίω εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἱστορίαν τῆς τελετῆς ταύτης, ἀν καὶ νομίζω, ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν καὶ ὡς πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν παράστασιν ὁ Ρήγας Φερραίος καὶ ὁ πατριάρχης Γρηγόριος εἶνε δύο πρόσωπα ὅλων ἀνάμυστα εἰς τὸν τόπον καὶ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐξελέχθησαν λυποῦμαι δὲ, ὅτι ἡ ἐκλογή φέρει τὸ κύρος καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐξ οὗ ὑποτίθεται, ὅτι πηγάζει πᾶσα μούσα καὶ χάρις, αὐτὸ τὸ κάλλος καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐπρέπεια. Ἐρχομαι δὲ εἰς τὸ κύριον θέμα, τὸ περὶ τῶν στίχων.

Ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ βήθριου τοῦ ἀνδριάντος, λέγει τὸ «Μέλλον», γέφυλται χρυσοῖς ἀρχαίκοις γράμμασιν ἢ ἐξῆς ἐπιγραφῆς

Ἐυσεβίην σπειρών πατρίους τε λόγους ἱεράρχης Γρηγόριος,
Χριστῷ πάτρι ἦν ε' ἐβίῳ μιμητῆς Χριστοῦ ἀνακτος,
Υψὴν δόξας προφρονῶς ἰδύθην ὑπὲρ ποτῶν τοῦ δ' ἄρα
Μουσάων οἴκου πάρος ἴδρυται εἰκὼν ἢ δ' ἐνίστα νόου
ζῆλον εὐθ.

Ἰδύθην ἀναλώμασι Γεωργίου Αβερῶφου ἐξ Ἠπειροῦ εἶνε αἰωροῦ

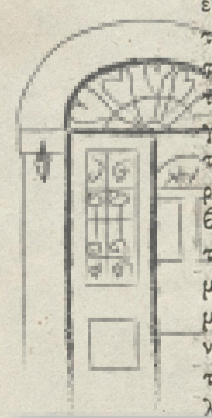
Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, κ. Συντάκτα, εἶνε ἀξία πολλῆς προσοχῆς καὶ μελέτης, διότι εἶνε τριμερὴς καὶ παραδολή. Ἀπὸ τῆς ἐναρκτικῆς λέξεως «εὐσεβίην» μέχρι τῆς λέξεως «ἐβίῳ» ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἑμμετρος, συναποτελοῦσα ἐν ἠρωελεγεῖον δίστιχον. Ἀπὸ δὲ τῆς λέξεως «μιμητῆς» μέχρι τῆς λέξεως «εὐθ», τὸ μέτρον λύεται, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ παύσῃ καὶ ἡ ποιητικὴ γλῶσσα. Τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀπὸ τῆς λέξεως «ἰδύθην» μέχρι τέλους εἶνε γεγραμμένον ἀνευ μέτρου καὶ εἰς τὴν κοινὴν ἐθνικὴν διάλεκτον. Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον τοῦτο μέρος, ἀν καὶ, ἀκριβῶς καὶ ἀσθητικῶς εἰπῆν, μὴ κανονικόν, δὲν κατακρίνω ὅμως, διότι εἶνε βάρβαρος μὲν, ἀλλὰ λίαν κοινὴ συνήθεια. Περὶ τῶν δύο ὅμως πρώτων μερῶν τῆς κατ' αὐτὸ ἐπιγραφῆς ἢ τοῦ κατ' αὐτὸ ἐπιγράμματος, δὲν εἶπω μὰ τὴν ἀλήθειαν τί νὰ εἴπω. Πολλὰ γράμματα δὲν γνωρίζω ἀνέγνωσα ὅμως κοῦτσά στραβά τοῦ ἑλληνικοῦ ποιητῆ, καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἀπῆλθῃται παρῶν ἐρωτῶ δὲ καὶ σὰς, κ. Συντάκτα, ἐάν ποτε ἀπῆλθῃσατε. Ἡ παραδολότης τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει προδῶλως τὸ ἐξῆς αἴτιον. Ὁ συντάκτης αὐτῆς ἤρρισε μετὰ τὸν προφανῆ σκοπὸν νὰ κάμῃ ἐπιγράμμα ἑμμετρον ἠρωελεγεϊκόν, καὶ τῶντι κατήρτισεν ἕνα ἐξάμετρον

καὶ ἕνα πεντάμετρον δακτυλικόν, δηλ. ἐν ἠρωελεγεῖον δίστιχον — οἷονδῆποτε, διότι παραλείπομεν τὸ ζήτημα τῆς ποιότητος. Ἀλλ' ὁ πῆγάτος σου, φαίνεται, ἴδρωσε πάρα πολὺ, καὶ δὲν ἤθελε νὰ προχωρήσῃ. Ὁ ἀναβάτης λοιπὸν ἀφίππευσε καὶ διέτρεξε τὸ ἐπίλοιπον τοῦ δρόμου πεζός, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως συναπετέλεσθη εἰς τραγέλαρος, τούτεστι σύνολόν τι λέξεων εἰδογραφικῶς παραδολὸν καὶ τερατώδες, καὶ ὡς τοιοῦτον ἀνύπαρκτον ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλῶσσῃ διότι οὔτε ἐπιγράμμα εἶνε οὔτε ἐπιγραφῆ. Δὲν εἶνε ἐπιγράμμα διότι δὲν εἶνε ἑμμετρον (ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς), δὲν εἶνε καταλογῶδην ἐπιγραφῆ, διότι ἡ ἀρχὴ εἶνε ἑμμετρος, καὶ τὸ κυριώτερον, διότι ἡ γλῶσσα εἶνε ἐπικῶς ἢ ἐλεγεϊακῶς ποιητικὴ, ἢ δὲ τοιαύτη γλῶσσα εἶνε ἀχώριστος ἀπὸ τοῦ μέτρου. Τί θέλει εἶπε, κ. Συντάκτα, ὁ ξένος περιουσιότης, ὅστις ἐρχόμενος εἰς Ἀθήνας ἔλη νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, καὶ σταθεῖς πρὸ τοῦ ἀνδριάντος, ὃν ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ἔστησε τὸ Πανεπιστήμιον, ἀναγνώτῃ τὰς «χρυσοῖς καὶ ἀρχαίκοις γράμμασι» γραμμέναις ταύτας λέξεις; Λέγω τί θὰ εἴπῃ ὁ ξένος, καὶ ὄχι ὁ δημοστῆς, διότι οὗτος ἀποστομῶνεται εὐκολώτατα καὶ συνοπτικώτατα, κηρυττόμενος ὑβριστῆς καὶ προδότης τοῦ ἔθνους, ἢ καιόμενος πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς!

Ἄλλ' οἱ νεκροὶ εἶνε νεκροὶ, θὰ μοι εἴπῃ τις, καὶ ἐάν τὸ Πανεπιστήμιον ἀπέτυχεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀρχαίου ἐπιγράμματος, ἐπέτυχεν ὅμως εἰς τὴν ἐκλογήν τοῦ ποιητοῦ, εἰς ὃν ἀνέθηκε νὰ ψάλλῃ καὶ ἐξυμνήσῃ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀνδριάντος. Ἐάν ὁ σοφὸς ἑλληνιστῆς τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐπέτυχε νὰ ψάλλῃ ἢ νὰ ὁμιλήσῃ ὅπως ἔψαλλον καὶ ὠμίλου οἱ προικῶνιοι νεκροὶ τῆς Ἑλλάδος, ἔψαλεν ὅμως κάλλιστα καὶ μελωδικώτατα ὁ ἐθνικὸς ποιητῆς τῆς Ἑλλάδος, ὁ κ. Ἀρ. Βαλαωρίτης, ὄχι εἰς τὴν νεκρὰν καὶ ἀκατάληπτον, ἀλλ' εἰς τὴν ζῶσαν γλῶσσαν αὐτοῦ τοῦ ζῶντος ἑλληνικοῦ λαοῦ ἢ δ' ἐπιτυχία τοῦ ἐνθέου τούτου ποιητοῦ ὑπῆρξε τοιαύτη, καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς ἐνθουσιασμὸς τοιοῦτος καὶ τόσος, ὥστε πολλάκις ἡ ἀπαγγελία του διεκόπη ἀπὸ τὰ ζωντὰ χειροκροτήματα τῶν δακρυβρέκτων ἀκροατῶν του, καὶ ὁ φιλολογικὸς σύλλογος Παρνασσὸς ἔσπευεν ἀληθινὰ καὶ ἀναντιβῆτα, ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύουσι καὶ ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Πανεπιστημίου ὑπῆρξεν, οὐδὲ κατὰ τοῦτο τοῦλάχιστον, ἐπιτυχής. Ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τοὺς δαφνίνους στεφάνους, τῶν ὁποίων ἡ θαλερότης εἶνε προβληματικὴ ὑπὸ τὸν ἀθηναϊκὸν καύσωνα, καὶ τὰ δάκρυα λαοῦ φύσει φιλοθεάμονος, τὰ ὁποῖα ἴσως προεκάλεσαν αἰσθήματα ἄσχετα ὅλων πρὸς τὴν καλὴν ἢ κακὴν ποιότητα τοῦ ἀπαγγελθέντος ποιήματος, καὶ ἃς ἐξετάσωμεν αὐτὸ τοῦτο τὸ ποίημα. Ἀλλὰ πρὸ τούτου εἶνε ἀνάγκη νὰ δοθῇ μία ἐξήγησις πρὸς ἀποφυγὴν πολλῶν παρεξηγήσεων.

Σπεύδομεν λοιπὸν νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι τὴν ποιητὴν τιμῶμεν καὶ ἀγαπῶμεν καὶ στέργομεν ἐκ μέσης καρδίας, διότι ἀκούομεν αὐτὸν παρὰ πάντων φημιζόμενον ὡς ἄνδρα χρηστότατον καὶ ἄκρως φιλόπατριν, ὡς τοιοῦτον δὲ ἀναγνωρίζομεν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, ἅτινα εἶνε πλήρη θερμῆς καὶ ἀκραφνοῦς φιλοπατρίας. Ἐάν λοιπὸν τιμῶντες καὶ στέργοντες τὸν ποιητὴν, δὲν στέργομεν καὶ τὰ ποιήματά του, δὲν πρέπει μῆτε νὰ θαυμάσῃ τις τοῦτο μῆτε νὰ παρεξηγήσῃ, ἀποδίδων εἰς ἀτομικὰς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, ὅπως συμβαίνει συχνῶτα παρ' ἡμῶν, καὶ δυστυχῶς ὄχι πάντοτε ἀδίκως οὐδὲ ἀλόγως. Τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀξίας τοῦ ὀνόματος κριτικῆς ἐν Ἑλλάδι ἀκτίνες τινες μόνον διέλαμψαν μέχρι τοῦδε παροδικῆς καὶ στιγμιαίας, διότι ὁ οὐρανὸς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων εἶνε δυστυχῶς θολὸς ἀκόμη καὶ ζοφερὸς ἀπὸ τὴν πυκνὴν ὀμίχλην τῶν παθῶν, ἧτις τὸν σκεπάζει. Τὰ ποιήματα κρίνουσι παρ' ἡμῶν συνήθως ἐκεῖνοι, οἵτινες κρίνουσι καὶ πάντα τὰ ἄλλα, οἱ ἐφημεριδογράφοι: τὰ κρίνουσι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χωρὶς νὰ τὰ ἀναγνωσῶσιν. Ἀλλ' εἶνε ἄρα γε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν εἰς ποίων ἀνθρώπων χεῖρας ἔχει περιέλθῃ πρὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν ὁ ἑλληνικὸς τύπος, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων; Ὁχι βέβαια: διότι ὅλος ὁ κόσμος, ὁ ἰκανὸς νὰ κρίνῃ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων, τὸ γνωρίζει. Τί δὲ προήλθεν ἐκ τούτου; Τῆς μὲν ἀληθοῦς κριτικῆς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος, ἀντικατέστησαν δὲ αὐτὴν δύο ἄκρα ἐναντία, ἐπίσης ψευδῆ, ὁ πανηγυρισμὸς καὶ ἡ κατάκρισις. Ἔχει ὁ ποιητῆς φίλους τοὺς ἐφημεριδογράφους; Εἶνε Ὀμηροί; Τοῦ ἔχει φίλους; Εἶνε ἑλληνιστῆς; Καὶ οἱ πᾶν ζυλοσχοῖσται ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν ὁσημέραι εὐτυχῶς ἀπὸ τοῦ ποιητικοῦ ἐπιπέδου Ἑλλάδος, καὶ τὰ ἐξῆς ἔλαττον νὰ ἀυξάνωσιν καὶ νὰ πληθύνωνται οἱ Ὀμηροὶ καὶ οἱ Πίνδαροι καὶ οἱ Τυρταῖοι — ἡ ἀκρίβεια ὄχι μὲν ὄχι.

Ἡ ἑλληνικὴ ποίησις (καὶ ἐξαιρῶ πάντοτε τοῦ λόγου τοὺς ἐξαιρετέους) ὁσημέραι προοδεύει, ἀλλὰ διότι προοδεύει ὁ ἀτομικὸς ἐγωισμὸς, καὶ ἡ πρὸς πᾶν ὅ,τι κοινὸν καὶ δημόσιον ἀδιαφορία καὶ ἀκηδία, διότι ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἐτελειοποίησε τόσον πολὺ τὴν ἑλλη-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΛΙΟΣ
ΑΡΧΙΜΟΝΑΧΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΕΤΣΟΥΡΙΟΥ

νικήν κοινωνίαν—κατὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα δεκαετηρίδα—
καὶ αἱ παντοδύναμοι ψῆφοι συνέδεσαν τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα
τῶν πέντε δέκα ἀνθρώπων τοῦ μικροῦ μας ἔθνους εἰς δίκτυον
τόσον ἀλληλένδετον καὶ ἀδιόρθητον, ὥστε ἡ ἀλήθεια, ἡ εὐσυν-
ειδήτως καὶ εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον ἀποβλέπουσα ἀλήθεια, εἶνε
ἀδύνατον νὰ τὸ διαβρῆξῃ, καὶ ἂν ἤθελε μεταβληθῆ εἰς καρχα-
ρίαν. Ὅποιος ἀρχὰς ἠθικὰς ἀκολουθεῖ κατὰ θεωρίαν καὶ κατὰ
πράξιν ὁ Ἕλλην πρωθυπουργός, τὰς αὐτὰς ἀκολουθεῖ καὶ ἕκα-
στος Ἕλλην ὁπωσοῦν ἐξέγων καὶ διακρινόμενος οὕτως ἢ ἄλλως
ἐν τῇ ἑλληνικῇ πολιτείᾳ ἢ κοινωνίᾳ. Αἱ ἀρχαὶ αὗται συγκεφα-
λαιοῦνται εἰς τὸ «Γέλα με νὰ σὲ γελῶ». Ἐτελειοποιήθη δὲ ἡ
ἑλληνικὴ πολιτεία καὶ κοινωνία τόσον εἰς τὴν ἠθικὴν ταύτην
ἀρχοῖαν καὶ πώρωσιν καὶ ἐξαχρείωσιν, ὥστε βλέπων τις καὶ αὐ-
τὰ τὰ πικράρια νὰ φουρῶνσι διὰ μιᾶς τελειοδιδάκτα εἰς τὸ
νέον τοῦτο εἶδος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, νομίζει ὅτι ἐφθάσαμεν
εἰς τὴν γενεάν καὶ τὸν αἰῶνα ἐκείνον τοῦ Ησίοδου, κατὰ τὸν ὁ
ποῖον τὰ παιδιὰ γεννῶνται ἐκ κοιλίας μητρὸς «πολιοκρόταφα».
Καὶ ὅμως ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς ταύτης ἐκ-
χρείωσως κινδυνεύουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον τὰ τιμαλφέστατα
τοῦ μικροῦ καὶ ἀσθενοῦς καὶ ἀπροστατεύτου ἡμῶν ἔθνους συμ-
φέροντα. Ἐν ᾧ δὲ ἀπαιτεῖτο ἡμεῖς, ὡς ἔθνος καὶ κράτος μικρὸν
καὶ ἀσθενέστατον, νὰ ἔχωμεν ἐν πᾶσιν ἀρετὴν ὑπὲρ πάντα τὰ
λοιπὰ ἔθνη καὶ κράτη, διότι καὶ διὰ νὰ ὑπάρξῃ μόνον καὶ συν-
τηρηθῇ, πολλῶν δὲ μᾶλλον διὰ νὰ προκοφῇ καὶ εὐημερήσῃ κρά-
τος τι, ἀπαιτεῖται ἐν πᾶσιν ἀρετὴ ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς
τὸ μέγεθος καὶ τὴν δυνάμιν του, ἐφθάσαμεν ἐντὸς 20—30 ἐ-
τῶν εἰς τὸ σημεῖον ἐκείνου τῆς ἠθικῆς ἀκροῖας καὶ πωρώσεως,
ὅπου μὲν ἄλλα ἔθνη ἐφθασαν μετὰ πολλοῦς αἰῶνας, καὶ μετὰ
μικρὰς, σφοδρὰς καὶ ἀλλεπαλήλλους περιπετειάς. Τοιοῦτοτρό-
πως κατωρθώσαμεν οἱ θαυμάσιοι αὐτὸ τὸ θαῦμα τῶν θαυμά-
σιων, νὰ παρκαμῶμεν χωρὶς νὰ ἀμύσωμεν, κατωρθώσαμεν
δηλαδή νὰ γεννώμεν τέκνα «πολιοκρόταφα» κατὰ τὸ πρόβη-
θὲν ὑπὸ Ησίοδου τοῦ προφήτου. Ἡ δὲ ἀπόδειξις εἶνε πρόχειρος
καὶ εὐκολοτάτη. Ἀφίνομεν τὴν πολιτικὴν, περὶ τῆς ὁποίας ἡ
«Ἡμέρα» εἶνε ἀρίστη καὶ ἀφθονὸς πηγὴ διὰ πάντα φιλόπατριν,
εὐσυνειδήτων καὶ ἀπατρίστον κριτῆν, καὶ περιοριζόμεθα εἰς τὰ
γράμματα, πρὸς τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε ἀσχετὰς ἡ ἐπ' ἔσχατων πα-
ρασκευασθεῖσα τελετὴ τοῦ ἀποκολυπτηρίου, ἐφ' ᾗ καὶ ἐπανα-
φέρουσι τὸν λόγον εἰς τὸ ποίημα τοῦ κ. Βαλαωρίτου.

Τὸν κ. Βαλαωρίτην ἀποκαλοῦσι κοινῶς *ἐθνικὸν ποιητὴν*. Ἐάν
οἱ οὕτως ἀποκαλοῦντες αὐτὸν ἐνοοῦσιν, ὅτι ὁ κ. Βαλαωρίτης
μετεχειρίσθη εἰς τὰ ποιήματά του ὑποθέσεις ἐθνικὰς, καὶ ἰδίως
ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, συνομολογοῦμεν καὶ
ἡμεῖς τοῦτο, καὶ συγχώρομεν καὶ συνεπινοοῦμεν αὐτόν. Ἐάν ὁ-
μως ἐνοῶ τις διὰ τῆς ἐπικλήσεως ταύτης, ὅτι ὁ κ. Βαλαωρίτης
κατωρθώσῃ νὰ ἐκφράσῃ ποιητικῶς ὑπὲρ παντὶ ἄλλοις τὰ αἰσθη-
ματα καὶ τὰς ἰδέας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ὅτι εἶνε ὁ κατ'
ἔξοχον ποιητὴς αὐτοῦ, ὅπως εἶπον πολλάκις αἱ ἑλληνικαὶ ἐφη-
μερίδες, καὶ ὅπως διεκήρυξεν ἐφέτος ἡ πανεπιστημιακὴ πρυταν-
εῖα καὶ σύγκλητος, ἐπικυροῦσα διὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς τῆν κοινῆν
ταύτην φήμην, οὐδὲν τοῦτου ψευδέστερον, οὐδ' ἀπελιπιστικώτε-
ρον. Οὐδὲν ψευδέστερον, διότι οὐδενὸς ποιητοῦ ἡ γλώσσα καὶ
αἱ ἰδέαι εἶνε τόσον ξέναι πρὸς τὴν ἀληθινὴν γλῶσσαν καὶ τὰς
ἰδέας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅσον ἡ τοῦ κ. Βαλαωρίτου. Οὐδὲν ἀ-
πελιπιστικώτερον, διότι, ἐάν πράγματι ἡ ποίησις τοῦ κ. Βαλα-
ωρίτου εἶναι ἡ ἐθνικὴ καὶ ἡ κατ' ἔξοχον ποίησις τῆς νέας Ἑλ-
λάδος, ὅπως φρονεῖ ὁ ἑνὶς καὶ ὁ ἄλλος, καὶ ἐπιβεβαιῶσι τὸ Πανε-
πιστήμιον, τότε ἡ ὁ γράφων τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔχασεν, ὡς προ-
εῖρήθη, τὰ λογικά του, ἢ οἱ σοφοὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἐνοοῦσι
τόσον ἀπὸ ποίησιν, ὅσον αὐτὸς Κινέζικα—ὑποτιθεμένου, ἐνησι-
ται, πάντοτε, ὅτι ἔρωι ἀρκαιφῆς πρὸς τὴν καλλίστην ποίησιν,
καὶ ὅχι ἄλλο τι, ἐκίνησε τοὺς ἀρχοντας τοῦ Πανεπιστημίου νὰ
ἀσῆτῳσι τόσους προχείρους ἐν Ἀθήναις ποιητὰς, καὶ νὰ προακα-
λέσωσιν ἐκ Λευκάδος τὸν κ. Βαλαωρίτην.

Ὁ κ. Βαλαωρίτης εἶνε κατ' οὐσίαν λυρικὸς ποιητὴς. Λυρικὸς
ποιητὴς ἀνεδείξε μέχρι τοῦδε ἡ Ἑλλὰς πλειοτέρους παρὰ εἰς τὴν
ἄλλο γένος ποιήσεως. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν μετὰ τοὺς Σούτσους,
τοὺς καθ' αὐτὸ πατέρας τῆς νεοελληνικῆς ἐν γένει ποιήσεως,
τὸν Σολομὸν, τὸν Τανταλίδην, τὸν Ραχμαβῆν, τὸν Σκυλίσην,
τοὺς δύο Παράσχους, τὸν Βλάχον, τὸν Βυζάντιον, τὸν Ζαλακώ-
στην, τὸν Ὀρφανίδην, τὸν Καρύδην καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐν τὰ
ὀνόματ᾽α παραλείπομεν. Ἐκ τούτων διέπρεψαν ἄλλοι περισσώτε-
ρον καὶ ἄλλοι ὀλιγότερον εἰς τοῦτο ἢ ἐκείνο τὸ εἶδος τῆς λυρι-
κῆς ποιήσεως, ἥτις ἤθελεν ἀκμάζῃ σήμερον, ὅπως ἔπρεπε καὶ
ὅπως ἦτο δυνατόν, ἐάν ἡ πολιτικὴ ὀλιτοκρατία παρεχώρει μι-
κρὸν τόπον καὶ εἰς τὰς Μούσας, ἐάν ὑπῆρχε κυβερνήσις ἐνοοῦσα
τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως
καὶ ἐάν ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἑλλάδι κριτικὴ ἀξία τοῦ ὄνοματος. Ἐν
ᾧ δὲ ἡ νεοελληνικὴ λυρικὴ ποίησις ἐν συνόλῳ ἔχει νὰ παρουσιά-
σῃ ὀλίγα τινὰ ποιήματα ἱκανὰ νὰ παραβληθῶσι καὶ πρὸς τὰς
ξένας τῶν νεωτέρων ἐθνῶν λυρικὰ συλλογὰς, δὲν δύναται τις
ὄχι νὰ εἴπῃ καὶ ὅτι ἀρκάζει, διὰ τὸ τοῦ προσηθένεως λόγου,
καὶ ὅτι εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν ἐδώθη, κατὰ τὴν τελευταίαν
μάλιστα δεκαετηρίδα, ὀλεθρὰ τις ψευδοερωμαντικὴ ὠθησις, ἥ-
τις ἔχουσα συνεργῶν ἐν τῇ ψευδακτικῇ ὠθησιν, ἥτις ἐδώ-
θη καὶ δίδεται καθ' ἡμέραν εἰς τὴν γλῶσσαν ὑπὸ τῶν σοφῶν
τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπεκαίρει τὰ ἀθη ταῦτα τῆς ἑλληνικῆς
εὐκαιοσύνης, μὲν ἀναδαστήσαντα, καὶ ἐφαρμάκωσεν αὐτὰς

τὰς πηγὰς τῆς νεοελληνικῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἵπὲρ πάντα δὲ
ἄλλον ὀλεθριώτερον ἐπενήργησε κατὰ τοῦτο ὁ κ. Βαλαωρίτης.

Ἡ βῆσις ἥτις πάσης ἄλλης καταλληλότερον δύναται νὰ ἐπι-
γραφή ἐφ' ἐνὸς ἐκάστου ποιήματος τοῦ κ. Βαλαωρίτου εἶνε τὸ
λόγιον ἐκείνο τῶν στρεγλῶν τοῦ Σκιεσπηρίου Μάχβεθ'

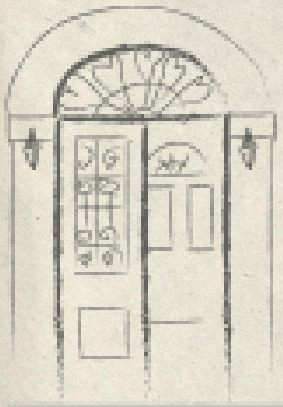
Fair is foul, and foul is fair

Hover through the fog and filthy air,

ἦτοι «τὸ ὠραῖον εἶνε ἀσχημον, καὶ τὸ ἀσχημον εἶναι ὠραῖον»
ταλαντεύεσθε ἐν μέσῳ τῆς ομίχλης καὶ τοῦ μεμολυσμένου ἀέ-
ρος». Ἡ βῆσις αὕτη εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀρχὴ τῆς ερωμαντι-
κῆς ἐν γένει ποιήσεως· ἀλλ' ὅτι οἱ ερωμαντικοὶ ποιηταὶ τῆς Γαλ-
λίας, Γερμανίας καὶ Ἰταλίας μετεχειρίσθησαν ἀραιὰ καὶ παῦ μὲ-
νον, ταῦτο ὁ κ. Βαλαωρίτης μετεχειρίσθη κατὰ κόρον, σπείρων
ὅχι «τῇ χειρὶ» ἀλλὰ τῷ θυλάκῳ, ἡ δὲ κατὰ χροῖαν αὕτη εἶναι
τοικιάτη καὶ τοσαύτη, ὥστε ἡ ποίησις αὐτοῦ ἀποβαίνει συνεχῆς
τις καὶ ἀδιάκοπος τερατολογία. Ἄ· ἀναγνώσῃ τις τὸν χείριστον
τῶν ψευδοερωμαντικῶν τῆς Γαλλίας καὶ ἄ· τὸν παραβάτη πρὸς
τὸν κ. Βαλαωρίτην· προσφανεῶς θέλει ἀποδειχθῆ νάννος ἐνώπιον
γίγαντος. Ὁ ποιητὴς φαίνεται ὅτι ἐξ ἀρχῆς ὑπέλαθε τὴν ποίη-
σιν ὡς ὄργανον τι φυσικόν, ὡς φακὸν π. χ. ἢ ὡς πρῆγμα, τὸ ὁ-
ποῖον ἄλλο ἔργον καὶ σκοπὸν δὲν ἔχει, εἰμὴ νὰ μεγαλῶνῃ κατ'
ἀρέσειαν τὰ μικρὰ καὶ νὰ σμικρῶνῃ τὰ μεγάλα, νὰ ὑψώσῃ τὰ
χαμηλὰ καὶ νὰ χαμηλώσῃ τὰ ὑψηλὰ, νὰ πληθύνῃ τὰ ὀλίγα καὶ
νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὰ πολλὰ, καὶ οὕτω καθεξῆς. Οὐδέποτε παρι-
στάνει τὰ πράγματα ὅπως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῷ
ὄντι ἐγκρατῶν ὄλων τῶν ἀνθρώπων, διότι νομίζει, φαίνεται, ὅ-
τι ἐν τούτῳ κέεται ἡ πεζότης, διαστρέφει δὲ αὐτὰ καὶ παριστά-
νει ὄλω· ἄλλως ἢ ὅπως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ φύσει καὶ τῷ ἀνθρω-
πίνῳ ἐγκρατῶν, διότι νομίζει, φαίνεται, ὅτι ἐν τούτῳ κέεται ἡ
ποιητικότης. Περὶ τούτου δύναται τις νὰ πεισθῇ εὐκολώτατα,
ὅταν ἀναγνώσῃ ὅσα ἔγραψεν ὁ ποιητὴς εἰς τὸ πεζὸν, καὶ ὅσα
ἔγραψεν ἐμμετρῶς. Ἐν τῷ πεζῷ του λόγῳ βλέπει τις ἀνθρωπὸν
ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον καὶ νοήμονα, ὀρθῶς σκεπτόμενον καὶ ὀρ-
θῶς ἐν γένει ἐκφραζόμενον. Καθὼς ὅμως ἀρχίσει νὰ ἀναγινώ-
σῃ τὸν ἔμμετρον λόγον του, χάνεται ἀπ' ἐμπρός σου ὁ ὀρθῶς
σκεπτόμενος καὶ ἐκφραζόμενος συγγραφεὺς καὶ ἔχεις πρὸ ὀφθαλ-
μῶν σειρὰν ἀσυνάρτητον ἰδεῶν, ἢ συγκεχυμένων καὶ ἀκαταλή-
πτων ἢ παραλόγων καὶ τερατωδῶν. Ὅτι δὲ συμβαίνει εἰς τὰς
ιδέας, αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ κ. Βαλα-
ωρίτου. Ὁ ποιητὴς θέλει τὴν γλῶσσαν τοῦ δημοτικῆς· ἀλλ' αὐ-
τὴ εἶνε πᾶν ἄλλο ἢ δημοτικὴ. Ἡ δὲ ἐκλογὴ του αὕτη ἀποδει-
κνύει πρὸς τοὺς ἄλλοις πάσον ὀλίγον ἐννόησιν ὁ ποιητὴς ἐαυτὸν
καὶ τὴν ἀληθινὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἶνε
πρὸ πάντων φυσικὴ καὶ ἀφελής, ὅπως καὶ ἡ δημοτικὴ ποίησις.
Ἐάν δὲ ὑπάρχῃ εἶδος ποιήσεως, πρὸς τὸ ἀποῖον εἶνε φύσει ἀσύμ-
φωτος καὶ ἑτερογενής ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, τὸ εἶδος τοῦτο εἶνε
ἡ ποίησις τοῦ κ. Βαλαωρίτου. Ἡ ψευδοδημοτικὴ δὲ αὕτη γλῶσ-
σα ὅχι μόνον δὲν ὠφελεῖ, ἀλλ' ἀπαναντία καὶ βλάπτει πολὺ
τὴν ποίησιν τοῦ κ. Βαλαωρίτου, διότι ἀπαυξάνει ἔτι μᾶλλον τὸ
παρὰ φύσιν αὐτῆς καὶ τερατωδές. Οἱ τύποι καὶ αἱ λέξεις τῆς
δημοτικῆς γλώσσης διαστρέφονται ἢ εἰσάγονται ἄλλαι μὴ δεμ-
μοτικαί, τὸ δὲ χειρότερον, διαστρέφεται ἢ φυσικῆς ἔννοια τῶν
λέξεων οὕτως, ὥστε σπανίως ὁ ποιητὴς κυριολογεῖ, καὶ τοιου-
τοτρόπως ὁ ἀναγνώστης μένει χάσκων ἐνώπιον τῶν ἀσυμφύρτων
καὶ ἀκαταλύπτων λέξεων. Αἱ μεταφοραὶ, αἱ εἰκόνες, καὶ ὅλα ἐν
γένει τὰ σχήματα τῆς ποιητικῆς ἐκφράσεως, ῥίπτονται πάντοτε
«τῷ θυλάκῳ» μὲν, ἀλλ' οὐδέποτε σχεδὸν ἐπιτυχῶς. Συνειρμὸν
δὲ ἐνοειῶν καὶ ἰδεῶν εἶτε ἐν τῷ ὅλῳ εἶτε ἐν τοῖς μέρεσιν, εἰς
μάτην ἤθελέ τις ἐπιζήτησθαι. Τοιοῦτος ἐν γένει ὁ χαρακτὴρ τῆς
ποιήσεως ταύτης τοῦ κ. Βαλαωρίτου καὶ τοιοῦτος ἐν μικρῷ καὶ
ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀποκαλυπτηρίου ἔργου, τοῦ ὁποῖου παρτε-
θεισῶν ἐνταῦθα αὐτὴ ἡ ἀρχὴ, ὡς τὸ «τῆλαυγὲς πρόσωπον» τοῦ
ὄλου.

Πᾶς μᾶς θωρεῖς ἀκίητος;... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου,
Τὰ φτερωτὰ σου τὰ ὄνειρα;... Γιατί σ' τὸ μετωπὸ σου
Νὰ μὴ φουρῶνουν, γέροντα, τόσαις χρυσαῖς ἀχτίδες,
Ὅσας μᾶς δίδει ἡ ὄψις σου παρηγορητικὴ κ' ἐλπίδες;...
Γιατί στὰ οὐράνια χεῖλη σου νὰ μὴ γλυκοχαράξῃ,
Πατέρα, ἐνὰ γαμψέλο;... Γιατί νὰ μὴ σπαράξῃ
Μέσα στὰ στήθη σου ἡ καρδιά;... Καὶ πῶς σὺ βλέφαρό σου
Ὅδ' ἐνὰ δάκρυ ἐπρόβαλε, οὔτε ἐλαμψε τὸ φῶς σου;

Ὁ πρῶτος στίχος εἶνε ὀρθὸς κατὰ τε φράσιν καὶ ἐννοίαν. Τὸ
«ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου;» μάλιστα εἶνε γνήσιον δημοτικόν.
Ἀλλ' ὁ ποιητὴς δυστυχῶς εἶνε πᾶν ἄλλο ἢ ὀλιγαρκής. Εὐθύς
προσθέτει καὶ «τὰ φτερωτὰ σου ὄνειρα,» διὰ τῆς προσθήκης δὲ
ταύτης καταστρέφει τὴν γνησιότητα, τὴν φυσικότητα καὶ τὴν
καλλονὴν τῆς ἐννοίας καὶ φράσεως. «Ποῦ τρέχουν τὰ ὄνειρά σου»
εἶτε «φτερωτὰ» εἶτε «ἀφτέρωτα» οὔτε εἶπε ποτὲ οὔτε εἶναι
δυνατὸν νὰ εἴπῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς—πρόσθετες δὲ, ἂν θέλῃς, οὐδὲ
ποιητὴς Ἕλλην ἐν γένει. Εὐθύς λοιπὸν εἰς τὸν δεύτερον στίχον
ἔχομεν ἐνα ἄλλο γλῶσσον ὄνειρον, τὸν ὁποῖον μόνον ὁ εἰς ὡς ἀνοῶν
τὴν ἀληθινὴν γλῶσσαν καὶ ποίησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ ἐν-
ταῦθα ἀναίσιμος ὄνειρος νὰ μὴ σπαράξῃ. Ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ
Γιατί στο μετωπὸ σου... κ' ἐλπίδες;—το νὰ «φουρῶνουν»
ἀχτίδες στὰ φτερωτὰ σου ὄνειρα (ὁποῖα μόνον εἰς τὴν κεφαλήν του ἡ-
μετέρου ποιητοῦ ἠδύνατο νὰ φουρῶσιν. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ὑπο-
θέτομεν δὲ ὅτι καὶ πᾶς λαὸς ἀνθρώπινος, λέγει ἢ δύναται νὰ εἴ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

πη, προκειμένου να εκφρασθῆ τοιοῦτόν τι, «ἀστράφτου», ξεσπάρου, ἀνα-λάμπου, φεγγεβολοῦ κ.τ.λ. αἱ ἀχτίδες» ὅχι ὅμως ποτέ καί «φωτρώου» διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι αἱ ἀκτίνες εἶνε ἀκτίνες καὶ ὅχι πράσα.

«Ἡ ὄψι σου»—Τί ἐννοεῖ ὁ ποιητής, πρόσωπον ἢ θέαν; Ὁ λαὸς ἐννοεῖ μόνον πρόσωπον. Ἐάν τοῦτο, τότε πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι τὸ μὲν πρόσωπον δίδει παρηγορίας κ' ἐλπίδες, ὅχι ὅμως καὶ τὸ μέτωπον, διότι δὲν φωτρώου ἐἰς αὐτὸ χροσάει ἀχτίδες, ἢ τοῦλάχιστον δὲν φωτρώου τόσαις, ὅσαις παρηγ. κ' ἐλπ. δίδει τὸ ἐπίλοιπον ἐκτὸς τοῦ μετώπου πρόσωπον. Προκαλοῦμεν τὸν εὐφρυνέστερον καὶ νοσημονέστερον ἐκ τῶν ἀκρασιῶν ἢ ἀναγνωστών νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς γνωστὰς καὶ συνήθεις γλώσσας τί ἐννοεῖ ὁ ποιητής. Ἀλλ' ἴσως διὰ τῆς λέξεως ὄψις ἐννοεῖται ἢ θέα. Ἀλλ' οὐδ' οὕτως εὐδοθεῖται ἡ συνάφεια τῶν ἐνοουμένων.

«Γιατί σὰ ὑδρανί... χυμόγελο».—Ἡ ἐκφρασις καὶ ἡ ἐννοιαζέση καὶ ὠραία, ὡς ἐκ τοῦ ζωοῦ καὶ εἰκονικοῦ χαρακτοῦ τῶν δημοτικῶν λέξεων, τὰς ὁποίας εὐτυχῶς ὁ ποιητής ἀφῆκεν ἀνεπάρκους καὶ ἀφροτώτους, ὅπερ συμβαίνει εἰς αὐτὸν ἐπανωπακτῆ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οὐδέποτε σχεδὸν διότι καὶ ἐν τῇ ὠραίᾳ καὶ εἰκονικωτάτῃ τῆς γνησίως δημοτικῆς ἰδέας ὑπάρχει καὶ μίαν μικρὰ κηλὶς ξενισμοῦ, ἢ λέξις πατέρα, δι' ἣς προσφωνοῦσι τὸν Πάπκν οἱ δυτικοί, ὅχι ὅμως καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνατολικοὶ τὸν πατριάρχον. Ἰδίως δὲ ἡ ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ καὶ ποιήσει προσφώνσις «πατέρα», ἀπειθυνομένη μάλιστα πρὸς πατριάρχον, εἶνε τι ὀνειδισμὸν καὶ ξενικὸν πρὸς τοὺς εἰδότες τὴν ξενικὴν πηγήν τῆς προσφωνήσεως, σκαιδὸν δὲ καὶ ἀφροτικὸν καὶ ἀνοικεῖον πρὸς τοὺς μὴ εἰδότες. Τοιοῦτον προσφώνημα καὶ τὸ ἀλαχρῶ τοῦ ποιήματος ἀπαντῶμενον «καλόγερε» τοῦ ὁποίου τὴν σακίαν ἀπρέπειαν καὶ ἀνοικεῖότητα οὐδεὶς λόγος ποιητικῶς δικαιολογεῖται. Οὐδὲ τὸ «γέροντα» δὲ αὐτὸ, ὅπου καὶ ὅπως λέγεται, εὐδοθεῖται. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα διὰ τὸν ἡμέτερον ποιητὴν εἶνε «ψύλλοι στ' ἄχυρα», διὸ καὶ τὰ παραλείπομεν.

«Γιατί νὰ μὴ σπαράξῃ... ἡ καρδιά;»—Ὁ κόσμος ὅλος λέγει «χτυπᾷ ἡ καρδιά» ὁ ποιητής ὅμως ἀγαπᾷ νὰ μὴ λέγῃ ποτὲ ὅτι ὅλος ὁ κόσμος, ὅθεν καὶ λέγει «σπαράζει» ἀτόπως, ἀκαίρως καὶ ἀλόγως, ἀφ' οὗ δι' ὅλων τούτων πρόκειται νὰ ῥηθῆ ἀπλῶς, ὅτε, ὁ ἀνδρὶς δὲν ἔχει ζωὴν. Ἐπειτα τὴν ἐκ τῆς θέας τοῦ ἀνδριάντος ὀπτικήν ἀπάτην καὶ φαντασίωσιν (illusion), ἢ ὁ ποιητής θέλει νὰ παραστήσῃ διὰ τῆς ὅλης ταύτης στροφῆς, διαλύει ἀδεξίως καὶ καταστρέφει ἀτέχνως διὰ τῆς ἀτόπου ταύτης ἐρωτήσεως. Διότι δυοῖν ἡτέρον ἢ ἐκφράζει ὡς πάσχω τὴν ὀπτικὴν τῆς ἀπάτης καὶ φαντασίωσιν ὁ ποιητής, καὶ τότε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ πάσχω καὶ νὰ λέγῃ εἰμὴ ὅτι μόνον βλέπει ὅτι μόνον ἀντικαθίσταται διὰ τῆς ὁράσεως, ὅχι δὲ ποτε καὶ ὅτι ἄλλοθεν γνωρίζει (οἷον τὸ ὅτι ἐντὸς τοῦ ἀνδριάντος δὲν «σπαράζει καρδιά»), διότι τοῦτο ἤθελεν εἶνε τεκμήριον ὅτι ἡ ἀπάτη διελύθη ἢ ὁ ποιητής δὲν πάσχει καμμίαν τοιαύτην ὀπτικὴν ἀπάτην καὶ φαντασίωσιν, καὶ τότε δύναται μὲν νὰ εἴπῃ ὅτι ἐντὸς τοῦ ἀνδριάντος δὲν «σπαράζει καρδιά», ἀλλὰ τότε πρὸς τί ὅλη αὕτη ἢ στροφή; Τὸ σαθρὸν λοιπὸν ἰκρίωμε τῆς ποιητικῆς παραστάσεως τῆς ὀπτικῆς ἀπάτης καὶ φαντασίωσως ὁ ποιητής ἀνέτρεψε μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, καθὼς βλέπομεν, καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ ἴδιος καμμίαν εἰδησιν περὶ τούτου ἀκόμη δὲν ἔλαβεν, ὅθεν καὶ ἐξαιολογεῖται, ὡς δὴθεν πάσχω ἐν τῇ ὀπτικῇ ἀπάτῃ; «Καὶ πῶς ἐστὶ βλέφαρό σου... τὸ φῶς σου;»—Καὶ τὸ μὲν ὅλον τῶν λέξεων τούτων τί ἀκριβῶς σημαίνει δὲν γνωρίζομεν· ἐν δὲ μόνον γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ὅτι πρῶτην φοράν ἀκούομεν ὅτι τὸ δάκρυ δὲν «προβάλλει» εἰς τὸν ὀφθαλμόν, εἰς τὸ «μμάτι», ὁπότεν καταλείβεται κατὰ τῶν παρεῖων, ἀλλὰ παίρνει τὸν ἀνήφορον, καὶ «προβάλλει εἰς τὸ βλέφαρον». Μὴ μᾶς ἀναφέρῃ δὲ τις τὴν παλαιὰν ἑλληνικὴν ποίησιν, διότι ἐκεῖ ἔχει ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον τὸ πρᾶγμα.

Τοιαύτη ἢ πρώτη στροφή ἐν λεπτομερείᾳ. Ἐν ὅλῳ δὲ τί σημαίνει; Τοῦτο εἶνε δύσκολον νὰ εἴπωμεν, διότι εἶνε δύσκολον καὶ νὰ τὸ ἐννοήσωμεν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ ποιητής ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ποιητικῶς τὴν ἐκ τῆς θέας τοῦ ἀνδριάντος φαντασίωσιν· ἀλλὰ ταύτην, ὡς εἶδομεν, ἀνέτρεψεν αὐτὸς οἰκοθεν καὶ ἀτεχνότατα, ὥστε τὸ ὅλον νόημα εἶνε σειρά λέξεων καὶ ἐνοουμένων ἀντιφατικῶν, ὠδίνες ὄρους καὶ οὐδὲ μὴς τοῦλάχιστον τοκετός.

Ἐάν προχωρήσωμεν καὶ πέραν ὀλίγον τῆς πρώτης στροφῆς, τί βλέπομεν;

Ἡ θάλασσα ἀγριωμένη
Ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγγώρισε καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα
Φιλεῖ, πατέρα μου γλυκῆ, τὸ εὐέθερον τὸ χῶμα,
Ποῦ σὲ κρατεῖ σὰ σπλάγγνα του...

Ἡ θάλασσα οὐτε ἔχει οὐτε δύναται νὰ ἔχη στόμα, ἐν τῇ ποιήσει δὲ λαοῦ. Ὁ ποιητής δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτε ὅπου καὶ ὅπως δαί, τὸ πολὺ πολὺ, ὅτι «ἡ θάλασσα φιλεῖ τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἢ τῆς δαίνας χώρας» κτλ., ὅχι ὅμως ποτὲ καὶ ὅτι «ἡ θάλασσα φιλεῖ τὴν γῆν (ἢ τὸ χῶμα κατὰ τὴν ἀκαίρως ἐκφρασίαν τοῦ ποιήματος) μὲ πρῶτον ἢ τοιοῦτο στόμα», καὶ μάλιστα «ἀφρισμένο». Ἀφρισμένο στόμα καὶ φιλεῖ εἶνε δύο ἀντιφατικὰ πράγματα, ὅπως ἡ φωνὴ καὶ ἡ ἀγάπη, ἢ θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὁ ποιητής εἰς τὴν θάλασσαν, παριστάσαν αὐτὴν ὡς ὅτι ἐμφύγον καὶ ὑπὸ ἠθικῶν αἰσθημάτων κινούμενον. Παραλείπομεν τὰ ἄλλα, ὅτι τὸ «χῶμα» δὲν κρατεῖ εἰς τὰ «σπλάγγνα» του τὸν «γλυκὸν πατέρα», διότι οὐτε τὸ σῶμα τοῦ πατριάρχου, οὐτε ὁ ἀνδρὶς αὐτοῦ κείνη εἰς τὰ «σπλάγγνα» τῆς γῆς, ἢ τοι ἐντὸς

αὐτῆς, ἀλλ' ἐπάνω αὐτῆς, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει.

Πενήντα χρόνοι ἐπέρασαν σὰν ῥάταρε μὴ μέραι...

Γιὰ σὰς ὅπου εἶθε ἀθάνατοι φεύγου γλυκαῖς, πατέρα,

Πετοῦν ἢ ὠραις ἄμετραις στοῦ τάφου τὸ λιμάνι...

Γιὰ μᾶς... καὶ μόνη μὴ στιγμή ἀρκεῖ καὶ μᾶς μαράνη...

Βαθιά μᾶς βόσκει τὴν καρδιά...

Ἡ ἐννοήσωμεν ἢ δὲν ἐννοήσωμεν τοὺς στίχους τούτους. Ἐάν ἐννοήσωμεν, τὰ νοήματα, εἶνε, ὡς πάντοτε, ἢ ἀντιφατικὰ καὶ παράλογα, ἢ φανασκῆματα, καὶ τερατολογία. Ἐάν δὲν ἐννοήσωμεν, ἢ ἐννοήσῃ ὁ ἐννοήσω. «Πενήντα χρόνοι, λέγει, ἐπέρασαν σὰν ῥάταρε μὴ μέραι», καὶ ἐπειδὴ ὁ καιρὸς περὶ γρήγορα μὲν διὰ τοὺς εὐτυχῆς, ἀργὰ δὲ διὰ τοὺς δυστυχῆς, ἔπεται ὅτι ὁ ποιητής, ἢ οἱ περὶ αὐτὸν Ἕλληνας, ὡν ἀπὸ μέρους λαλεῖ, διηλθον ἐν εὐτυχίᾳ τοὺς πενήντα τούτους χρόνους. Τί εὐτυχία ὅμως εἶνε αὕτη, ἀφ' οὗ «ἀκόμα ἢ ἀνατριχίλα βαθεῖα μᾶς βόσκει τὴν καρδιά;» Ἀλλ' Ἄπολλον ἀποτρόπαιε! Τί τέρας εἶνε λοιπὸν ἢ πενηντοναετῆς αὕτη ἀνατριχίλα, ἢ ὁποῖα δὲν περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἀνορθῶν τὰς τρίχας τῆς ἐπιδερμίδος, ἀλλὰ «βόσκει βαθεῖα τὴν καρδιά μας», καὶ ὅχι μίαν στιγμήν, ἀλλ' ἀδιάκοπα, ὀλοκληρὸν πενηντοναετηρίδα! Ἀλλ' ὅχι δὴ! Ὁ ποιητής ἐννοήσε τὸν παραλογισμὸν καὶ τὴν τερατολογίαν, καὶ τὰ διορθῶναι διὰ μιᾶς παρενθέσεως ῥομαντικοισθηματικῆς (διότι δὲν πρέπει, ἐννοεῖται, νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ πλακούντιόν μας καὶ τὸ μυρωδικὸν τοῦτο.) «Γιὰ σὰς, ὅπου εἶθε ἀθάνατοι... ἀρκεῖ νὰ μᾶς μαράνη.» Ἔς ἐννοήσῃ καὶ ταῦτα ὅστις δύναται. Ἀφού αἱ ὠραις περνοῦν «γλυκαῖς καὶ ἄμετραις διὰ τοὺς ἀθανάτους», πῶς περνοῦν «στοῦ τάφου τὸ λιμάνι;» Ἐάν ὁ τάφος εἶνε ὁ λιμὴν τῶν ἀθανάτων, πῶς οἱ ἀθάνατοι εἶνε ἀθάνατοι; Ἐπειτα, ἀφ' οὗ ἡμῶς «καὶ μόνη μὴ στιγμή ἀρκεῖ νὰ μᾶς μαράνη», πῶς ἔπειτα δὲν μᾶς ἐμάρανεν ὅχι μίαν στιγμήν, ἀλλὰ πενήντα ὀλοκληροὺς χρόνοι, καὶ τί χρόνοι; συνεχῶς καὶ ἀδιακόπου «ἀνατριχίλας», τοῦτεστι φωνῆς; ὅστις δύναται, ἢ συμβιβᾶσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα, ἢ συμφῶσῃ τὰ ἀσύμφωτα, καὶ ἢ συγκλώσῃ τὰ ἀσγκλωστα. Ἡμεῖς δυσωλογοῦμεν τὴν ἀδυναμίαν μας.

Μὴ νομίση δὲ τις, ὅτι ἡ πενηντοναετῆς αὕτη ἀνατριχίλα καὶ φωνὴ ἤρκεσαν εἰς τὴν ἀπληστον τερατολογίαν τοῦ ποιητοῦ Ὀυδάρως. Μετὰ τοὺς ἀνθρώπους «ἀνατριχιάζου» ἐν τῇ τετάρτῃ στροφῇ τὰ «κλαριά», ἢ δηλ. οἱ κλάδοι τῶν δένδρων καὶ θάμνων. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ, διότι

καὶ τὰ νερά καὶ οἱ βράχοι

Μένουν παράλυτα, νεκρά, σὰν ῥάχε διαπεράσει

Κρυφὸ μαχαίρι αὐτὴν τὴν γῆ καὶ σκότωσε τὴν πλάση.

Ἀναλογισθητι κατὰ σεαυτὸν καλῶς, ὡ ἀναγνώστα, ἐν πρὸς ἐν τὰ λεγόμενα. Τὰ κλαριά ἀνατριχιάζου, τὰ νερά μένουσιν παράλυτα καὶ πλάση ἐσκοτώθη καὶ ἐν μαχαίρι κρυφῷ. Ὁ ἔστιν οἱ νόμοι τῆς φύσεως ἀνετρέψασαν, καὶ τοιοτοτρόπως ἐφθάσαμεν μὲ ἐν πῆδημα εἰς αὐτὴν τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου. Ἐδῶ πλέον συμπαράλυται καὶ τοῦ ἐπικριτοῦ ἢ χεῖρ, ἢ γλώσσα καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἐνώπιον τῆς συντέλειας καὶ τοῦ χαλασμοῦ τούτου τοῦ κόσμου, δὲν ἔχει νὰ εἴπῃ ἄλλο τε, εἰμὴ τό

Μνήσθητί μου, Κύριε. Σπύρο Φωκὰ μὲ λέγει.

Δὲν προχωροῦμεν εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάγνωσιν τοῦ ποιήματος, διότι, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἤθελεν εἶνε ἀνάγκη νὰ μᾶς παραχωρηθῶσιν ὅλα αἱ στήλαι τῆς «Ἡμέρας». Τόσον μόνον λέγομεν, ὅτι ὀλοκληρὸν σχεδὸν τὸ ποῖμα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε σειρά ἀσυνάρτητος παρομοίων παραλογισμῶν καὶ τερατολογιῶν. Αἱ ἀκρολεξίαι βρῖθουσι, ὁ συνειρημὸς καὶ ἡ ἀλληλουχία τῶν ἐνοουμένων καθόλου τε καὶ ἐπὶ μέρους εἶνε πάντοτε «ἀπὸ τὸν ἄγιο Ἀλέξανδρον ὡς τὴν Φανερωμένην.» Πράγματι π. χ. τὰ ἐξῆς: «Τάκτιμο (διὰ τί ἀτιμο;) τὸ σχοινίον ἐθέριψε, ἐζωντάνεψε (πρῶτον θαύμα, ὅτι τὸ σχοινὶ ἐθέριψε καὶ ἐζωντάνεψε· δεύτερον θαύμα ὅτι πρῶτον ἐθέριψε καὶ ἔπειτα ἐζωντάνεψε) «ἐζῆρισε φίδι: φτερωτὸ στὸν κόρφο τοῦ φονιά σου.» (Τὸ «φτεροτὸ» ἐναντίον τοῦ σκοποῦ τοῦ ὁποιοῦδήποτε νοήματος.)—«Τὰ ῥόδα μας κ' οἱ κρῖνοι λησμονημένα τήκονται (τὰ ῥόδα καὶ οἱ κρῖνοι δὲν εἶνε βούτρυς ἢ χιὼν διὰ τὰ τακάσι, ἀλλὰ μόνον μαρμαίρονται. Παραλείπομεν τὸ ξένον τῆς λέξεως, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων, πρὸς τὸ δημοτικὸν ἰδίωμα), καὶ πουλιὰ σκασμένα ἀφίνου ἔρημη τὴ φωλιά καὶ φεύγουσιν ἐπὶ ξένα.» (Περὶ ἔργων καὶ τὸ ζωντάνεμα τοῦτο τῶν πουλιῶν, τὰ ὁποῖα ἀφ' οὗ σκάσθη, ἀφίνου τὴν φωλιάν των καὶ φεύγουσιν εἰς τὰ ξένα!) «Χιλιάδες γυναικί-παιδα δὲν βρῖσκουσι φῶσκα χῶμα νὰ μείνουσιν ἀκυνήγητα (κακὸ ζῆλος καὶ δυσκατάληπτος τερατολογία!), καὶ ὁ χάρος δεκατί-ζει (συνδύαζε τὴν ἄν-δύνασθε, τὸ δεκατίζω μὲ τὸ φούχτα χῶμα, ἢ τοι τὴν ἀκραν λιτότητα μὲ τὴν τερατώδη ὑπερβολήν).» —«Καὶ ὅταν τὸ χεῖρ ἐχόρταινε κ' ἔπαφε στομαμένο, νὰ ξανασῆναι τὸ σπαθὶ ἐπὶ τῆς ξαπλωμένης.» (Γράφε: «τὸ χεῖρ ἐκουράζετο» ἢ «ἀπέκαμνε», ὅχι ὅμως ποτὲ καὶ «ἐχόρταινε», διότι ἡ χυδαῖα αὕτη ἐκφρασις, συνήθως μόνον ἐπὶ δαρσίματος καὶ τῶν τοιοῦτων, εἶνε ἰσχυρῶς χροσάει ἢ ἰσχυρῶς ἐπὶ τὸ φῶς ὀδῆς σοβαρᾶς καὶ πανκρημῆς. Τὸ δὲ νὰ δεικνύμῃ τὰς τοιαύτας λεπτότητας, πρέπει νὰ εἶνε ποιητὴς καὶ ὄχι τερατολόγος. Πῶς δὲ «ἐπαφε τὸ σπαθὶ νὰ ξανασῆναι ἐπὶ τῆς ξαπλωμένης» ἢ ἢς ἐννοήσωμεν ἐπὶ τῆς ξαπλωμένης τῆς ξαπλωμένης, καὶ ταχυδρόμο τούτου καὶ ἐν οὐδένῳ πρῶτοφάνῃ καὶ πρῶτάκουστον ταχυδρόμο!) — «Ὁ γυνὴ τοῦ Ἀνδρόζου ἐπὶ τῆς Γραβιά σπῆλῶναι τὸ κορμί του, κ' ἐπάνω του σὰν νῆταν θεοχτιστο κορπῶν, συντρίβεται ἢ Ἀρβανιτικῆ.» (Θεοχτιστο καὶ κορπῶν εἶνε ἀσυμβίβαστα. Ἀλλοῦ δὲ, ἢ παρενοῦσας,

